

Mindre vold med kortere skjenketid

Ingeborg Rossow

Thor Norström

Voldsutsatte trenger ofte både medisinsk og psykologisk behandling. Men tenk om man heller kunne forebygge den ødeleggende volden? Her presenteres ny norsk forskning som viser at selv små endringer i skjenketider er forbundet med signifikant nedgang i utelivsvolden.



OMDISKUTERT: Endring av skjenketid er et hett tema i mange kommuner. Diskusjoner om å innskrenke maksimaltiden for skjenking med en time foregår også på nasjonalt plan. Etter alt å dømme vil en slik sosial intervensjon kunne begrense utelivsvolden betydelig. Illustrasjon: Oda Valle

Voldsskader utgjør et vesentlig helseproblem (Krug et al. 2002). Å bli utsatt for vold kan innebære forbigående eller varige fysiske skader, smerte, og i verste fall død. Men det å bli utsatt for vold kan også ha psykologiske konsekvenser for offeret, som skamfølelse, angst (eventuelt posttraumatisk stresslidelse) og depresjon.

En times økning i skjenketiden var forbundet med en like stor økning i voldsomfanget som en times innskrenking i skjenketiden var forbundet med en reduksjon i voldsomfanget

Det er veldokumentert at alkohol er en vesentlig risikofaktor for voldsutøvelse og voldsutsatthet (Room & Rossow, 2001), og at skjenkesteder er 'hot-spots' for alkoholrelatert vold (Graham & Homel, 2008). Som et norsk eksempel på dette har Trondheims-politiet rapportert at nesten halvparten av alle voldstilfeller i Trondheim sentrum, også kalt Midtbyen, skjer på utesteder som barer, puber og diskotek (Politiet, 2010). Effektive tiltak for å begrense utelivsvolden er derfor svært relevante i det voldsforebyggende arbeidet. Noen studier tyder på at kursing av serveringspersonale på skjenkesteder kan begrense overskjenking og vold (Brennan, et al.), men de norske erfaringene med slike tiltak har hittil vært nedslående (Rossow & Baklien, 2010).

Effektiv begrensning

Tiltak for å begrense tilgjengelighet av alkohol er generelt vist å være det mest effektive for å redusere alkoholkonsum og omfang av alkoholrelaterte skader og problemer (Babor et al., 2010). En del studier har også vist at endring i skjenketid har betydning for voldsomfang og andre alkoholrelaterte problemer, slik at utvidet skjenketid har vært forbundet med en økning i problemomfang, og vice versa (Stockwell & Chikritzhs, 2009). Men disse studiene har i all hovedsak belyst betydningen av større skjenketidsendringer, med mange timers endring i skjenketiden. Det har derfor vært usikkert om mindre endringer i skjenketid vil kunne medføre vesentlige endringer i voldsomfang eller andre alkoholrelaterte problemer (Hahn et al., 2010).

I Norge er det kommunene som forvalter vesentlige deler av tilgjengelighetsreguleringen av alkohol, deriblant fastsettelse av salgs- og skjenketider. Endring av skjenketid er et hett tema i mange kommuner, selv om foreslåtte og faktiske endringer oftest bare er på en halv til en time. Også på nasjonalt plan har det vært foreslått å innskrenke maksimaltiden for skjenking med en time. Ettersom det antakelig er enklere å få politisk gjennomslag for slike små endringer i skjenketid enn for større, er det interessant å belyse om de har betydning for utelivsvolden. Hittil er det i den internasjonale litteraturen imidlertid svært få studier og lite kunnskap om mulige effekter av slike mindre endringer. Vi har derfor i studien «The impact of small changes in bar closing hours on violence. The Norwegian experience from 18 cities» (Sirus, 2011) undersøkt hvorvidt mindre endringer i skjenketid har betydning for voldsomfanget, og om en eventuell effekt er symmetrisk, det vil si om en minskning har tilsvarende effekt som en økning.

Basert på tall fra politiet

Studien er basert på data fra Politidirektoratet over antall politimeldte voldstilfeller (legemsbeskadigelse og legemsfornærmelse) og en egen innsamling av data på skjenketidsendringer i norske bykommuner det siste tiåret. Data er analysert som rater per 100 000 innbyggere per kvartal i perioden januar 2000 til september 2010 for de 18 største bykommunene i landet hvor det skjedde en eller flere skjenketidsendringer i denne tiårsperioden. Disse skjenketidsendringene var i hovedsak mellom en halv time og halvannen time, i en by var skjenketidsendringen på to timer. I ti av byene ble skjenketiden innskrenket på ett tidspunkt, i tre byer ble skjenketiden utvidet på ett tidspunkt, og i fem byer ble skjenketiden først utvidet og senere innskrenket. Utfallsmålet er antall voldstilfeller nattetid i helgene i bysentrum – fordi den alkoholrelaterte volden oftest skjer nattetid i helgene,

og fordi skjenkesteder som berøres av skjenketidsendringer ligger i bysentrum – mens voldstilfeller nattetid i helgene utenfor bysentrum er en kontrollvariabel i analysene.

Vi brukte tre ulike typer av analysemetoder: a) ‘pooled cross-sectional time-series analysis’, hvor tidsseriedata fra alle 18 byer ble analysert i en ‘fixed effects model’, b) ARIMA tidsserieanalyser av hver enkelt av de 18 byene, hvor parameterestimaterne ble poolert, og c) endringer fra 12-månedersperioden forut for skjenketidsendringen til 12-månedersperioden etter. For å belyse spørsmålet om symmetriske effekter ble disse analysene også gjort for de byene som bare hadde innskrenket skjenketiden, og for de byene som bare hadde utvidet skjenketiden.

Symmetrisk sammenheng

Funnene viste at skjenketidsendringer var forbundet med endringer i vold nattetid i helgene i bysentrum, slik at en utvidelse av skjenketiden medførte en økning i voldsomfanget, og omvendt. En times endring i skjenketiden var forbundet med en endring på 19 voldstilfeller per 100 000 innbyggere per år, svarende til 16 prosent av volden nattetid i helgene i bysentrum. Sammenhengen var statistisk signifikant, og den var symmetrisk, dvs. en times økning i skjenketiden var forbundet med en like stor økning i voldsomfanget som en times innskrenking i skjenketiden var forbundet med en reduksjon i voldsomfanget. Styrken på sammenhengen var også temmelig lik på tvers av de tre analysemetodene.

Studien er med dette et bidrag til en beskjeden forskningslitteratur på betydningen av mindre skjenketidsendringer for vold. Samtidig er funnene i tråd med tidligere metodologisk gode studier som har vist at skjenketidsendringer er forbundet med endringer i vold (og andre alkoholrelaterte problemer) (Hahn et al., 2010; Stockwell & Chikritzhs, 2009) og i tråd med en større litteratur som viser at endringer i alkoholtilgjengelighet har betydning for vold og andre alkoholrelaterte problemer (Babor et al., 2010). Studien indikerer dermed at innskrenking av skjenketid kan være et effektivt tiltak for å begrense vold, og tilsvarende at en utvidelse av skjenketid sannsynligvis vil innebære en økning i voldsomfanget.

Det finnes imidlertid også andre typer av tiltak som kan være hensiktsmessige for å begrense utelivsvolden. Ett av disse er STAD-prosjektet i Stockholm, hvor man har kombinert kursing av serveringspersonale i å unngå overskjenking og håndtere konfliktsituasjoner, med kontroller og sanksjoner av skjenkestedene ved brudd på skjenkebestemmelsene. Erfaringene fra dette prosjektet viste at det lyktes å redusere omfanget av nattevold betydelig (Wallin, Norström & Andreasson, 2003). Antakelig vil det ligge et stort forebyggingspotensial i å kombinere flere typer av effektive virkemidler for å redusere omfanget av utelivsvolden.

FAKTA: UTELIVSVOLD

- Å bli utsatt for vold kan ha store og langvarige psykologiske konsekvenser for offeret
- Alkohol er en vesentlig risikofaktor for vold, og skjenkesteder er ‘hot-spots’
- Det har vært kjent at mer betydelige endringer i skjenketider kan påvirke forekomsten av utelivsvold, men man har manglet kunnskap om effekten av mindre endringer

- I denne studien var en times endring i skjenketiden forbundet med en endring på 19 voldstilfeller per 100 000 innbyggere per år, svarende til 16 prosent av volden nattetid i helgene i sentrum

Referanser

- Babor, T., Caetano, R., Casswell, S., Edwards, G., Giesbrecht, N., Graham, K. et al. (2010). *Alcohol: No ordinary commodity. Research and public policy. Second edition*. Oxford: Oxford University Press.
- Brennan, I., Moore, S. C., Byrne, E. & Murphy, S. (2011). Interventions for disorder and severe intoxication in and around licensed premises, 1989–2009. *Addiction*, 106(4), 706–713.
- Graham, K., & Homel, R. (2008). *Raising the bar. Preventing aggression in and around bars, pubs and clubs*. Portland, Oregon: Willan Publishing.
- Hahn, R. A., Kuzara, J. L., Elder, R., Brewer, R., Chattopadhyay, S., Fielding, J. et al. (2010). Effectiveness of Policies Restricting Hours of Alcohol Sales in Preventing Excessive Alcohol Consumption and Related Harms. *American Journal of Preventive Medicine*, 39(6), 590–604.
- Politiet (2010). *Vold i Midtbyen 2010*. Trondheim: Sør-Trøndelag politidistrikt.
- Room, R. & Rossow, I. (2001). Share of violence attributable to drinking. *Journal of Substance Use*, 6, 218–228.
- Rossow, I. & Baklien, B. (2010). Effectiveness of responsible beverage service: the Norwegian experiences. *Contemporary Drug Problems*, 37, 91–107.
- Stockwell, T. & Chikritzhs, T. (2009). Do relaxed trading hours for bars and clubs mean more relaxed drinking? A review of international research on the impacts of changes to permitted hours of drinking. *Crime Prevention and Community Safety*, 11, 153–170.
- Wallin, E., Norström, T. & Andreasson, S. (2003). Alcohol prevention targeting licensed premises: a study of effects on violence. *Journal of Studies on Alcohol*, 64(2), 270–277.